

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

Кравченко Оксана Іванівна

УДК 141.201+141.319.8]:316.324.8(043.3)

**КУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСТА
У ПОСТІНДУСТРІАЛЬНУ ДОБУ**

09.00.04 – «Філософська антропологія, філософія культури»

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філософських наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії Національного авіаційного університету, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Дротянюк Любов Григорівна,
Національний авіаційний університет,
завідувач кафедри філософії.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, доцент
Харченко Юлія Володимирівна,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
завідувач кафедри філософії та політології;

кандидат філософських наук
Мерщій Тетяна Володимирівна,
Департамент інституційного аудиту якості освіти України,
головний спеціаліст.

Захист відбудеться 3 грудня 2019 року о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.13 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 1 листопада 2019 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. К. Матюшко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена змінами, які відбуваються під впливом глобалізації та стосуються усіх сфер соціокультурного буття. Не стали виключенням й міста, образ яких швидко змінюється, зумовлюючи неабияке занепокоєння не тільки у пересічних громадян, а й освічених верств населення. Міста, які століттями, а окремі – навіть тисячоліттями, зберігали свою культурну унікальність, передусім, завдяки ментальній своєрідності та особливим традиціям їхнього населення, останніми роками починають швидко втрачати свою самобутність, навіть попри небувале зростання суспільної уваги до збереження тих унікальних історичних пам'яток, місцевих краєвидів, неповторних ландшафтів, що закладали основи ідентичності кожного міста.

Розмивання культурної унікальності міст є закономірним наслідком глобалізації. Завдяки їй відбулося відкриття державних кордонів, а з ним і зростання рівня міграції, яка завдяки лібералізації усіх сфер суспільного життя не завжди супроводжується асиміляцією. Внаслідок цього, спільноти, які тривалий час характеризувалися високим рівнем культурної гомогенності почали перетворюватися на фрагментовані мультикультурні середовища. Така ситуація деякий час не викликала жодного занепокоєння – в ній вбачали прояв толерантності, що супроводжувала впевнену ходу лібералізму. Ейфорія, що супроводжувала запровадження провідними європейськими країнами програми мультикультуралізму, розвіялася одразу після зростання суспільної напруги у великих містах.

Попри те, що високий рівень міграції сьогодні вважається однією з головних причин розмивання культурної ідентичності міст та міського населення, все ж немає підстав вважати її основною причиною докорінних соціокультурних трансформацій міста. Не меншою мірою вони зумовлені повсюдним застосуванням інформаційних технологій. Завдяки їм зросли мобільність та комунікативні можливості міського населення, що, у підсумку, призвело до звільнення городян від зовнішнього примусу усталених традицій та відкрило можливість для розвитку надтериторіальних спільнот, в основі групової єдності яких лежали не культурні символи означеної території, а інтереси та цінності їхніх членів.

Ці та інші трансформації міської культури дедалі частіше стають предметом осмислення сучасних науковців, які продовжують традиції, закладені ще в працях Фоми Аквінського, Аристотеля, Ф. Бекона, Августина Блаженного, Івана Богослова, Вольтера, Т. Кампанелли, Т. Мора, Ф. Петрарки, Платона, Ж.-Ж. Руссо, та багатьох інших мислителів, які показали унікальність міського життя у часи їхнього життя. Їхні напрацювання стали теоретичною основою подальшого філософського осмислення окремих аспектів міського життя. Це засвідчують розвідки Ж. Бодріяра, М. Вебера, Ю. Габермаса, М. Гайдеггера, Г.В.Ф. Гегеля, Г. Зіммеля, К. Маркса, Х. Ортеги-і-Гассета, Ф. Тенніса, М. Фуко, О. Шпенглера та багатьох інших мислителів різного періоду. Серед українських дослідників своєрідностей міської культури

насамперед хотілося би згадати праці Т. Возняка, М. Карповця, Т. Мисюри, О. Павлової та ін.

Цікавими та плідними у процесі дослідження своєрідності міської культури, а також притаманних городянам світоглядних та ціннісних орієнтацій у різні історичні періоди видаються праці Л. Баткіна, Д. Белла, П. Біциллі, Е. Гідденса, Е. Гелнера, О. Горфункеля, А. Гуревича, М. Гуровського, Е. Кассіра, Ф. Кесседі, О. Лосєва, Е. Тоффлера, Й. Хейзінги, М. Шелера та інших дослідників ХХ – початку ХХІ ст.

Дослідження окремих аспектів культурних трансформацій сучасного міста висвітлено у працях таких авторитетних дослідників, як У. Дайзард, М. Дері, Ж. Еллюль, М. Кастельс, Ф. Кук, Ч. Лендрі, Г. Маклюен, Л. Мамфорд, С. Сассен, Ф. Уєбстер, Р. Флоріда, Д. Фрізбі, та інших зарубіжних дослідників, які присвятили чимало уваги вивченню соціокультурних трансформацій, зумовлених виникненням мегаполісів. Зауважимо, що у працях українських науковців чимало уваги приділяється дослідженню культурних змін, зумовлених глобалізацією. Проте проблема трансформації культури міста, і тим більше мегаполісу, поки що залишається на периферії уваги наших суспільствознавців.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах держбюджетних тем кафедри філософії Національного авіаційного університету «Антропологічний та соціокультурний виміри глобалізованого світу» (№32/12.01.10) та «Інформаційне суспільство: його проблеми і перспективи у ХХІ столітті» (№34/12.01.10). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої Ради факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (протокол № 7 від 24 листопада 2015 року).

Мета дисертаційного дослідження полягає у розкритті культурних трансформацій міста в постіндустріальну добу, виявленні їхнього впливу на структурну організацію міського простору та систему ціннісних орієнтацій сучасних городян.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **дослідницьких завдань**:

- окреслити культурно-історичні витоки формування міста і його образу, розкривши своєрідність притаманних йому у різні історичні періоди антропологічних ідеалів і цінностей;
- визначити понятійний апарат дисертації та обґрунтувати засадниче значення поняття «культурний код міста» для дослідження культурних трансформацій міста у діахронному та синхронному вимірах;
- виявити соціокультурну своєрідність міста в індустріальну епоху;
- розкрити роль секуляризації у процесі становлення культурної та ментальної своєрідності городян індустріального періоду;
- визначити специфіку формування міської ідентичності та ідентичності міста;

- окреслити культурні трансформації міста в умовах інформатизації суспільства;
- проаналізувати зміни, що відбуваються у соціокультурному просторі міста під впливом новітніх засобів комунікації;
- дослідити вплив глобалізації на соціокультурний розвиток міст та відповідної їм культури.

Об'єкт дослідження – місто як соціокультурний феномен.

Предметом дослідження є світоглядні, ціннісні та культурні трансформації міста у постіндустріальну добу.

Теоретико-методологічна основа дослідження. З огляду на те, що місто є складним соціокультурним феноменом, який може досліджуватися в межах філософської антропології, культурології, історії культури, глобалістики, урбаністики, соціальної філософії, соціології, містобудування, ландшафтної архітектури тощо, засадниче значення у процесі дослідження відіграв *міждисциплінарний підхід*. Він забезпечив органічний синтез теоретичних напрацювань різних галузей наукового знання. Не менш важливу роль відіграв *принцип об'єктивності*. Саме він дав можливість уникнути суб'єктивних оціночних характеристик тих змін, що відбуваються у житті сучасних городян та структурній організації міського простору, відобразивши їх як закономірний наслідок розвитку міста. Натомість *цивілізаційний, культурно-історичний та соціокультурний підходи* дозволили всебічно розглянути культурні відмінності міста в різні історичні епохи.

Окрім того, дисертаційне дослідження побудоване на принципах: *історизму* (розгляд культурної своєрідності міста у конкретно-історичному вимірі), *системності* (експлікація культурної, світоглядної та ціннісної своєрідності міста як самобутнього соціального феномену з власними закономірностями становлення та розвитку), *цілісності* (всебічне дослідження культури міста як цілісної системи, окремі складові якої взаємодіють між собою, визначаючи тим самим його своєрідність у контрєно-історичному вимірі) і *критичності* (всебічний аналіз наявних сьогодні теоретичних узагальнень та висновків щодо культурної своєрідності та перспектив культурних трансформацій міста).

У дисертації широко використовувався *семіотичний метод*, а також *методи культурологічного, категоріального та текстологічного аналізу*. У процесі дослідження культурних трансформацій міста у постіндустріальну добу також широко використовувалися такі загальнонаукові *методи*, як *індукція* і *дедукція, аналіз і синтез, аналогія, порівняння, ретроспектива* тощо.

Кожен із вказаних методів використовувався для вирішення конкретних дослідницьких завдань у відповідних розділах дисертації.

Наукова новизна дослідження полягає у розкритті сучасних соціокультурних трансформацій міста, виявленні їхнього впливу на структурну організацію міського простору та систему ціннісних орієнтацій городян та конкретизується у наступних положеннях, які виносяться на захист:

Вперше:

- досліджено соціокультурні трансформації міста в індустріальну добу та виявлено, що саме у цей період місто швидко втрачає притаманні домодерним його аналогам риси спільноти та перетворюється на спілку, єдність якої забезпечується багаточисельними актами обміну. Показано, що забезпечення високого рівня взаємозалежності міського населення індустріальної доби неможливе поза стандартизацією усіх сфер міського життя, яка, у підсумку, зумовила формування типового образу городянина – підприємливого, розсудливого, пунктуального та витонченого індивіда, прагнення та дії якого є логічним наслідком ідеалів світського гуманізму;

- встановлено, що тотальна інформатизація суспільства, яку забезпечило повсюдне поширення персональних комп'ютерів, гаджетів, використанням телекомунікаційних мереж, мобільного зв'язку та Інтернету, призвела до істотних змін у соціокультурному бутті міста. Воно почало швидко втрачати традиційну структурно-просторову та соціальну організацію, поступово перетворюючись на децентралізований соціальний простір.

- доведено, що новітні засоби комунікації зумовлюють уніфікацію міст, яка виявляється, з одного боку, у розмиванні культурного коду міста та його унікальності, а з іншого – у руйнуванні внутрішньої єдності міського населення.

- проаналізовано вплив глобалізації на соціокультурний розвиток міст та показано, що формування мегаполісів є логічним та закономірним наслідком культурно-цивілізаційних трансформацій, а також важливою і загрозливою тенденцією сучасності. З одного боку, мегаполіс забезпечує вихід регіональних і національних еліт у глобальний світ, тим самим сприяючи їхньому перетворенню на автономних суб'єктів світового розвитку. А з іншого – життя в мегаполісі зумовлює розмивання модерних форм колективної ідентичності (етнічної, національної) та зростання соціальної напруги на всій території, що входить у його культурний, політичний та економічний ареал.

Уточнено:

- зміст поняття «культурний код міста» та виявлено доцільність і плідність його використання у процесі дослідження культурних трансформацій міста у діахронному та синхронному вимірах. Підкреслено, що дане поняття варто використовувати для позначення сукупності історично сформованих матеріальних та духовних цінностей, природних явищ і артефактів, на основі яких формується цілісний образ конкретного міста.

- зміст поняття «міська ідентичність» та показано, що його доцільно використовувати для позначення сукупності культурних смислів та поведінкових норм, які городяни визнають своїми, ототожнюючи себе з певним конкретним містом чи міським способом буття як таким. Підкреслено необхідність чіткого розмежування понять «міська ідентичність» та «ідентичність міста» і вказано, що останнє доцільно використовувати для позначення сукупності символічних та культурних ресурсів, які формують його уявний образ, роблячи місто впізнаваним. Встановлено, що ідентичність міста –

це культурно-сміслові ядро, виражене у конкретно-історичному вимірі у культурному коді міста.

Набуло подальшого розвитку:

- дослідження витоків та історичних трансформацій образу міста у процесі якого було виявлено, що місто постало як штучно сконструйований соціальний простір, що упорядковується суспільними законами, які, завдяки відповідності панівним у різні історичні періоди онтологічним уявленням, визначають не тільки ідеали, норми та цінності міського життя, а й організаційну структуру міського простору;

- вивчення соціокультурних наслідків секуляризації, яка, як показано у дисертації, стала однією з головних світоглядних передумов формування автономного соціального суб'єкта, уособленого в конкретно-історичному вимірі типовим городянином індустріального міста. Виявлено, що саме секуляризація започаткувала руйнування механічної солідарності міського населення домодерного періоду, активізувавши тим самим пошук суспільних ідеалів та цінностей, що могли забезпечити суспільну консолідацію за умов безроздільного панування індивідуалізму.

Теоретичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що в ньому вперше в українській соціогуманітарній науці окреслено культурні трансформації міста та показано особливості життя людини у сучасному місті. З огляду на це, використані у дисертації матеріали, теоретичні узагальнення і висновки можуть бути використані в процесі викладання антропології, соціальної філософії, філософії культури, культурології, історії культури та інших соціально-гуманітарних дисциплін, а також у процесі подальшого осмислення різних аспектів трансформації міста в постіндустріальну добу та глобалізації загалом.

Практичне значення отриманих результатів. Висновки та окремі теоретичні положення дисертаційного дослідження, по-перше, можуть стати концептуальною основою сучасних педагогічних стратегій, оскільки досить чітко окреслюють ідеали та цінності сучасного суспільства. По-друге, вони повинні враховуватися у процесі розробки сучасних стратегій громадянської консолідації, яка, як свідчать реалії сьогодення, не може бути ефективною за умов використання репресивних стратегій Модерну. По-третє, основні положення дисертації можуть стати концептуальною основою проектів сучасного містобудування, які з необхідністю мають враховувати зміну світоглядних та ціннісних орієнтацій сучасного міського населення.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою. Висновки і положення наукової новизни отримані авторкою самостійно. Використані у дисертації напрацювання інших авторів мають відповідні посилання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації оприлюднені на наступних наукових конференціях: Філософських читаннях, присвячених міжнародному Дню філософії «Глобалізаційний контекст комунікації в умовах інформаційного суспільства» (Київ, 2014);

Міжуніверситетських філософських читаннях, присвячених 85-річчю від дня народження С. Б. Кримського (Київ, 2015); XVI Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Політ. Сучасні проблеми науки» (Київ, 2016); VII Всесвітньому конгресі «Авіація у XXI столітті» – «Безпека авіації та космічні технології» (Київ, 2016); Філософських читаннях, присвячених Міжнародному дню філософії «Рецепція проблем інформаційного суспільства у сучасній філософії» (Київ, 2016); Всеукраїнському круглому столі «Соціокультурні виклики медіа-дискурсу інформаційного суспільства» (Київ, 2017); XVII Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Політ. Сучасні проблеми науки» (Київ 2017); Філософських читаннях «Вплив високих технологій на розвиток культури в інформаційному суспільстві» (Київ, 2018); Всеукраїнському круглому столі «Трансформація мови комунікацій у мережевому суспільстві» (Київ, 2019).

Публікації. Зміст дисертаційного дослідження відображений у 14 публікаціях, з них: 1 стаття у періодичному виданні іншої країни, 6 – наукові статті опубліковані у виданнях, які визначені Міністерством освіти і науки, як фахові з філософії, та 7 – у збірниках матеріалів наукових конференцій (з них 1 публікація – у співавторстві).

Структура та обсяг дисертаційного дослідження зумовлені послідовністю досягнення поставленої мети та вирішення дослідницьких завдань. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які включають у себе вісім підрозділів, та висновків. Загальний обсяг дисертації – 224 сторінки, з них 175 сторінок основного тексту. Список використаних джерел до 1 розділу включає 159 найменувань, до другого – 103, до третього – 89. Загальний список використаних джерел включає 351 найменування, з них 32 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, його мету й завдання, об'єкт, предмет та методологічну основу. Крім того, визначено наукову новизну і сформульовано її у положеннях, що винесені на захист, висвітлено теоретичне та практичне значення дисертації, наведені відомості про апробацію та відображено структуру дослідження.

У **першому розділі** – «Джерельна база і теоретико-методологічні засади дослідження культурної трансформації міста в постіндустріальну добу» – здійснено ретроспекцію процесу становлення міста як унікального соціокультурного феномену, окреслено теоретико-методологічну базу та уточнено понятійний апарат дослідження.

У **підрозділі 1.1.** – «Культурно-історичні витоки становлення міста як соціально-культурного феномену» – розкрито історичний розвиток міста як унікального соціального та культурного простору та окреслено ідеали та норми міського життя у різні історичні періоди.

Витоки міста, як штучного сконструйованого соціального простору, що протистоїть природній гармонії сільського життя, що досить однозначно показано у працях О. Голубцової, Х. Ортеги-і-Гассета, Т. Мисюри, О. Павлової, Т. Філіппової, К. Маркса та багатьох інших дослідників, сягають своїм корінням давньогрецького полісу. Він постав не просто як скупчення житлових будинків, а свідомо сформований соціальний простір, структурна організація якого цілком і повністю відповідала його засадничому соціальному призначенню – організація та захист територій, які перебували у світоглядному, культурному, політичному та військовому обсязі полісу.

Виникнення полісу знаменувало початок виокремлення людини з природного середовища шляхом створення гармонійно впорядкованого та штучного соціального середовища, закони якого окреслюють призначення кожної людини, що цілком аргументовано показано у працях П. Гіро, Г.В.Ф. Гегеля, А. Гуревича, Е. Кассіра, Ф. Кессіди, О. Лосєва та ін.

Давньогрецькі поліси були культурними, адміністративним, комунікативними, політичними та військовими центрами навколишніх територій, разом залишаючись відносно закритими соціальними середовищами, які почали занепадати у процесі поступового розмивання їхньої культурної гомогенності під впливом поступово збільшення іноземців, що, у підсумку, зумовило розширення меж та занепад полісу.

Перетворення Риму на столицю великої держави супроводжувалося істотними змінами у комунікації міського населення, а згодом і усього населення імперії. Тут статус громадянина – це не тільки привілей народження, а й особистих здобутків, що, у підсумку, дало можливість людині самостійно визначити своє місце у загальному цілому. Разом із тим, така свобода не супроводжується емансипацією, адже у римській імперії окрема людина цілком і повністю підпорядковувалася загальному цілому, уособленому державою.

Просторова та соціальна організація середньовічних міст, як свідчать праці К. Афонюшкіної, П. Біцилі, А. Гуревича, А. Піренна, Р. Фоссьє, Й. Хейзінги Л. Чернової та інших дослідників, була вибудована на тлі притаманного християнству ієрархізму, який не давав людині простору для реалізації свободи. Разом із тим, поступове збагачення італійських міст та зміна у формах матеріального виробництва, заклала підвалини для утвердження нових антропологічних ідеалів, серед яких далеко не останню роль відігравав образ підприємливого городянина – господаря життя, який завдяки своїй заповзятості починає підніматися над класовими та становими привілеями, почувуючись титаном із необмеженими можливостями.

Економічні, політичні зміни, які намітилися у добу Відродження та досягли апогею свого розвитку у просторовій та соціальній організації індустріального міста, досліджували Р. Ален, З. Бауман, М. Вебер, Г. Гегель, Е. Кассіра, Х. Ортега-і-Гассет, М. Фуко, Ю. Габермас, М. Гайдеггер, О. Шпенглер та ін. Попри відмінні інтенції їхніх наукових досліджень, праці цих мислителів є вагомим теоретичним основою для виявлення антропологічних ідеалів і норм, якими керувалися городяни індустріальної

доби. Натомість дослідження культурних трансформацій міста у постіндустріальну добу неможливе без врахування теоретичних напрацювань та висновків, зроблених у роботах М. Кастельса, У. Дайзарда, Г. Маклюена, О. Гінзбурга, Л. Мамфорда, С. Сассена та ін.

У підрозділі 1.2. – **«Понятійно-термінологічний апарат і методологічна база дослідження»** – уточнено понятійний апарат та окреслено методологічну основу дисертаційного дослідження.

З огляду на наявне сьогодні розмаїття тлумачень поняття «цивілізація», у дисертаційному дослідженні воно використовується для позначення історичного розвитку суспільства у період якого штучно створені соціальні закони починають домінувати над природними, а людство починає розвиватися на засадах розуму у свідомо сконструйованому середовищі міста. Останнє окреслюється поняттям «культура», обсяг якого включає всю сукупність надбіологічних програм людської життєдіяльності, які історично розвиваються та забезпечують відтворення і зміни соціального життя у всіх його проявах.

Попри те, що виникнення культури було нерозривно пов'язане з формуванням міського середовища, поняття «культура» та «міська культура» (або урбаністична культура) не варто ототожнювати, оскільки поняття «міська культура» сьогодні доцільно використовувати тільки для позначення самобутнього та свідомо сконструйованого способу життя та цінностей великих і середніх поселень, що виступають адміністративними та культурними центрами прилеглих територій, в тому числі й невеликих передмість.

Дослідження культурних трансформацій міста у постіндустріальну добу є неможливим без урахування тих змін, що відбуваються у «культурному коді міста» як системі історично сформованих смислів та цінностей, які визначили його просторову й соціальну організацію, зробивши впізнаваним. Поряд із цим, указується на технічну необхідність використання терміну «постіндустріальна доба», оскільки осмислення змін, що спостерігаються останніми роками, поки що не набуло завершеного вигляду та концептуалізації, у тому числі й у понятійному апараті.

Уточнення понятійного апарату дослідження здійснюється у нерозривній єдності з окресленням методологічної бази дослідження культурних трансформацій міста у постіндустріальну добу. Такий підхід дає можливість більш ґрунтовно висвітлити теоретико-методологічну основу дослідження та обґрунтувати засадниче значення методів культурно-семантичного, семіотичного та соціокультурного аналізу, а також цілої низки інших загально- та конкретно-наукових методів і принципів для дослідження культурних трансформацій міста у постіндустріальну добу.

Другий розділ – **«Місто в культурі індустріальної епохи»** – присвячено вивченню тих змін, що відбулися в просторовій та соціальній організації міста в індустріальну добу та визначили типовий образ тогочасного городянина.

У підрозділі 2.1. – **«Вплив інфраструктури індустріальної епохи на духовну культуру міста»** – висвітлено зміни, що відбулися у соціальній організації міста внаслідок індустріалізації та зумовленої нею урбанізації.

Промисловий переворот, який був нерозривно пов'язаний з виникненням великого фабричного виробництва зумовив міграцію робочої сили з сільської місцевості до міста, що, в остаточному підсумку, зумовило руйнацію традиційних форм соціальності. Групова єдність сільського населення забезпечувалася всезагальною підпорядкованістю природним процесам та сформованим «од віку» звичаєвим практикам, які формували культурно-психологічну підоснову спільноти. Така соціальна організація забезпечувала добробут сільської спільноти як замкненої на собі економічної ланки.

Перехід від сільськогосподарського до промислового виробництва потребував не тільки докорінно нових виробничих навичок, а й нової суспільної організації – спілки, що існувала на засадах суспільної угоди між самосійними соціальними суб'єктами, які діють згідно з вимогами ринку праці. Саме останні визначили базові соціальні стандарти та антропологічні ідеали, на основі яких постав типовий образ городян – людей, які взаємодіють між собою на договірних засадах та згідно із законами та вимогами ринку, а тому є розсудливими та егоїстичними.

Зміни, які відбулися в соціальній організації міста внаслідок бурхливого розвитку фабричного виробництва, позначилися на усіх сферах суспільного буття. Вони були стандартизовані спочатку завдяки поступовому запровадженню всезагальної освіти (передусім національної) та орієнтованих на пересічних споживачів культурних продуктів. Формування «масової культури» не зумовило всезагальної культурної маргіналізації суспільства, котре згідно зі стандартами фабрики було чітко поляризованим завдяки збереженню елітарних прошарків населення представлених у цей час інтелектуалами. Саме вони пропонували, відповідні суспільно-економічним вимогам та панівним у колективному світогляді переконанням, соціальні норми та культурні стандарти, котрі чітко відобразилися в просторовій та соціальній організації міста. В індустріальну епоху останнє розбудовувалося за фабричними стандартами та на засадах світського гуманізму.

У підрозділі 2.2. – «Секуляризація матеріальної і духовної культури міста в індустріальну епоху» – розкрито вплив секуляризації на культурний розвиток індустріального міста.

Секуляризація, як процес поступового звільнення усіх сфер життя суспільства з-під влади та авторитету церкви, хоча й зароджується ще у Середньовіччі, проте повним чином проявляється тільки в індустріальному суспільстві. Це було зумовлено тим, що середньовічні соціальні програми та антропологічні ідеали не відповідали потребі фабрики у самостійних робочих одиницях із високим рівнем взаємозалежності. Звісно, сама фабрика як певний прообраз індустріального міста виникла в процесі секуляризації, яка змінила ставлення людини до земного життя та добробуту.

Започаткований ще у часи Середньовіччя розрив між світом земним та Божим досягнув апогею свого розвитку у зрілому Модерні завдяки розвитку науки та освіти, піднесення яких сприяло утвердженню просвітницької віри у могутність людського розуму. Саме на його засадах відбувалася просторова та

соціальна структуризація міста, здійснювалося формування естетичних і етичних ідеалів, утверджувалися соціальні стандарти.

Небували масштаби секуляризації у європейському суспільстві індустріальної доби породили докорінно нові культурні форми. Релігійне мистецтво (архітектура, живопис, музика тощо) було спрямоване на розкриття своєрідності християнського образу в архітектурних чи художніх творах, які у єдності були прообразом світу небесного, ознаменованого у міській культурі собором. Розпад традиційної релігійної спільноти та реабілітація земного життя людини змінили загальні інтенції мистецтва, яке, відображаючи реалії соціокультурного буття, відзначалося високим рівнем гетерогенності.

Утвердження світських ідеалів, цінностей та соціальних стандартів серед міського населення, яке відбулося під впливом індустріалізації, не минуло й України. Її найбільші міста у ХІХ ст. перетворилися на культурні, індустріальні та політичні центри, що розвивалися згідно з європейськими цивілізаційними стандартами.

У підрозділі 2.3. – «Культурний код міста: проблема ідентифікації» – розглянуто феномен міської ідентичності та окреслено значення культурного коду міста у процесі її формування.

Міська ідентичність (ідентичність городянина), як сукупність культурних смислів, яку людина визнає своєю, – це феномен, невідомий для домодерної доби. Вільні громадяни давньогрецького полісу самовизначалися як творці унікального соціокультурного простору кожного конкретного міста або грецької культури як такої. Не знаючи поняття села, вони протиставляли себе варварам – спільнотам із відмінною культурою. Натомість люди епохи Середньовіччя самовизначалися у рамках наперед заданої ієрархії та через приналежність до певного соціального об'єднання – цеху, нації, гільдії, стану тощо.

Формування автономного соціального суб'єкта, яке відбулося під впливом секуляризації та індустріалізації, супроводжувалося руйнуванням традиційних спільнот, зумовивши потребу у самовизначенні індивіда шляхом визнання сукупності соціальних норм, ідеалів та культурних символів своїми. В процесі такого самовизначення формувалася система ментальних ресурсів необхідних для самореалізації городян. Звісно, історія, культура, інфраструктура, індустрія тощо кожного контурного міста мала власну своєрідність, внаслідок чого у контрєно-історичному вимірі городянин – це житель певного міста, який визнає своєю систему соціальних норм, цінностей та ідеалів, що визначають ментальну і культурну самобутність кожного міста. Інакше кажучи, люди стають городянами у процесі соціалізації та адаптації до певного соціокультурного середовища, у процесі засвоєння й відтворення тих культурних символів, що вирізняють місто з-поміж інших поселень.

З огляду на те, що формування міської ідентичності відбувається у предметно-просторовому середовищі кожного конкретного міста, є всі підстави говорити про ідентичність міста або його культурний код. Він формується в

процесі історичного розвитку міста завдяки появі сукупності знакових місць, що роблять місто впізнаваним у діахронному та синхронному вимірах.

Третій розділ – «Культурні трансформації міста у процесі становлення постіндустріальної епохи» – присвячено розгляду соціокультурних трансформацій, що відбуваються у місті під впливом розвитку інформаційних технологій та глобалізації.

У підрозділі **3.1. – «Інформатизація суспільства як чинник культурних трансформацій міста в постіндустріальну добу»** – висвітлено вплив інформатизації на соціокультурні трансформації міста.

Зростання ролі та значення знання у житті суспільства, яке розпочинається завдяки поширенню інформаційних технологій та формуванню глобального інформаційного простору, призвело до зростання частки інтелектуальної праці та зменшення частки фізичної праці у суспільному виробництві, що й зумовило зміну суспільних пріоритетів і соціальних стандартів. Такі зміни, з одного боку, закладають підвалини до розмивання соціальних стандартів, проте з іншого – сприяють формуванню горизонтального суспільства рівних можливостей.

Перетворення інформації на головний продукт виробництва та забезпечення рівного доступу до неї стало однією з причин культурної маргіналізації жителів міста, якісний склад яких постійно поповнюється завдяки притоку сільського населення, переважно молоді. Отримавши доступ до соціально значимої інформації, молодь з легкістю опановує сучасні спеціальності, нерідко стаючи кваліфікованими і затребуваними на ринку праці професіоналами-експертами. Разом із тим, високий рівень професіоналізму у вузькопрофільній діяльності та проживання у місті не завжди супроводжується перетворенням таких професіоналів на городян-інтелектуалів завдяки збереженню ментальній схильності до звичаїв та традицій сільського життя. Не меншим чином маргіналізація міста зумовлена зовнішньою міграцією, яка зазвичай не супроводжується асиміляцією. Це призводить до руйнації культурної та комунікативної гомогенності міста через наявність значної кількості різнорідних, нерідко закритих, етнокультурних середовищ, які фрагментують та децентралізують простір міста, змінюють його соціальні стандарти, тим самим підриваючи основи його культурного коду.

Інформаційна епоха зумовлює істотні зміни в інфраструктурі міста. Його центральні райони поки що залишаються діловими та освітніми центрами, проте втрачають свій класичний вигляд через загострення боротьби за привласнення «корисної цінності міста». Зазвичай її розпочинають представники середнього класу міського населення, якими відтепер є не всебічно розвинені інтелектуали – творці універсальних людських цінностей, а професіонали та експерти, які часто позбавлені певних «інтелігентських комплексів», а тому з великим задоволенням приймають усі переваги сучасної цивілізації. Головним стимулом їхньої діяльності є професійний і фінансовий успіх, досягнення якого нерідко супроводжується руйнуванням культурного

коду міста внаслідок хаотичної забудови його історичних районів згідно з естетичними стандартами сучасної доби.

У підрозділі 3.2. – «Вплив зміни технічних засобів комунікації на культуру міста» – окреслено зміни, що відбуваються в культурі сучасного постіндустріального міста під впливом технічних засобів комунікації.

Розвиток технічних засобів комунікації – залізниці, повітряного транспорту, автомобілів, дороги, а також телефону, телеграфу, радіо, мультимедійних технологій тощо – стали одним із найбільш вагомих чинників культурних трансформацій міста у постіндустріальну добу. У модерному місті транспортна інфраструктура була не лише значним комунікаційним вузлом, а й однією з головних підвалин формування центрального характеру всієї культури. Місто було не просто осердям культурного розвитку спільноти, а точкою зустрічі центру та периферії. Завдяки його комунікативним ресурсам забезпечувалося утворення обмеженої у просторі гомогенної етнічної чи національної спільноти та міської ідентичності як такої. Всі ці різновиди ідентичності почали розмиватися через зміни у сприйнятті просторової реальності, яка, завдяки небувалому до цього розвитку технічних засобів комунікації, пододала етнічні та національні кордони й стала глобальною. За відсутності нерозривного емоційного зв'язку з конкретною територією самовизначитися людині стає проблематичніше, а от цінності стають більш універсальними.

Зростання питомої ваги інформації у суспільному розвитку зумовило примітивізацію системи ціннісних настанов у сучасних суспільствах. Піддавшись кардинальним змінам, модерна книжкова культура перетворилася на культуру екрану: люди перестали орієнтуватися на інтелектуальний задум, внаслідок чого у культурі все більшого значення почали набувати емоційно забарвлені образи, що в процесі відтворення перетворюються на кліше, які не потребують для свого сприйняття інтелектуальної напруги. Це призводить не тільки до панування популізму в усіх сферах життя суспільства, а й зумовлює створення цілого спектру альтернативних дійсності, тривких і не дуже, віртуальних спільнот.

Зміни у системі ціннісних орієнтацій суспільства повним чином відобразилися й у пріоритетах суспільного виробництва та інфраструктурі міста. Тут усе частіше з'являються об'єкти, орієнтовані на відпочинок та споживання надлишку, привабливість якого забезпечує невпинна та дешева реклама.

Бурхливий розвиток технічних засобів комунікації, з одного боку, зумовив вирішення цілого спектру буденних проблем міського населення, а з іншого – став причиною децентралізації міста та швидкого руйнування його культурного коду. Локальні спільноти, які нерідко намагається заявити про свою присутність у місті та культурну унікальність, використовують усі можливі технічні засоби, апелюючи до не властивого іншим городянам символічного капіталу. Все це призводить до знецінення значення універсального культурного коду міста та помітно ускладнює міжкультурну

комунікацію у місті. Ці процеси актуалізують потребу в розробці відповідного новим соціокультурним вимогам культурного коду міста, який репрезентується усіма наявними технічними засобами комунікації.

У підрозділі 3.3. – «Культурні трансформації міста в контексті глобалізаційних процесів» – розкрито зміни, що відбуваються у структурно-просторовій та соціальній організації міста внаслідок глобалізації.

Культурні трансформації міст, започатковані інформатизацією суспільства та розвитком технічних засобів комунікації, були вагомим рушієм процесу глобалізації, спрямованого на інтеграцію, уніфікацію та стандартизацію усіх сфер суспільного життя. Зміни суспільних стандартів та відкриття державних кордонів завдяки поширенню транснаціональних корпорацій, межі яких простягалися далеко за межі держави, зумовили зростання внутрішньої та зовнішньої міграції і формування взаємозалежних мегаполісів. Саме в них зосереджуються ті економічні та культурні ресурси, які забезпечують добробут міського населення, проте прямо не підпорядковані державі. Це призводить не тільки до зростання політичної, економічної, культурної тощо ролі міст у глобальному світі, а й до глокалізації. Мегаполіс, як місце концентрації усіх суспільних ресурсів та командний пункт глобальної економічної системи, швидко децентралізується, перетворюючись на конгломерат невеликих культурних середовищ.

Попри те, що мегаполіс призводить до розмивання колективної ідентичності міського населення, сьогодні саме він забезпечує вихід національних еліт у міжнародний простір, що, у свою чергу, актуалізує проблему збереження чи відтворення культурного коду міста. В сучасних умовах він репрезентується не тільки певними історичними образами чи ландшафтами, а й тим внутрішнім потенціалом, який робить місто привабливим для життя. Завдяки розвитку інформаційних технологій культурний код міста – це не тільки образ, впізнаваний об'єкт, а й ідея, яка утверджує унікальність (історичну, культурну тощо) мегаполісу, не знецінюючи разом його функцій у глобальному світі.

Цілком закономірне зростання рівня відчуження сучасного міського населення актуалізувало розробку цілого спектру культурних стратегій, покликаних пригальмувати розмивання міської ідентичності шляхом інкорпорації історичної та культурної спадщини міста, а подекуди й певної регіональної чи національної спільноти, структурно-просторову і соціокультурну організацію міста. Це виявляється у численній архітектурних компіляціях та «симуляціях» культурних традицій міста відображених у різноманітних фестивалях. Попри неоднозначну оцінку таких заходів, вони мають чималу привабливість серед міського населення завдяки їхньому потенціалу долати характерну для нього самотність.

ВИСНОВКИ

1. У процесі висвітлення витоків та історичних трансформацій образу міста та відповідних йому у різні історичні періоди антропологічних ідеалів і цінностей має місце те, що непересічна увага до цих проблем у зарубіжному інтелектуальному дискурсі супроводжується дефіцитом українських наукових розвідок присвячених вивченню історичних суперечностей становлення міста та його культурних трансформацій в індустріальну та сучасну добу.

2. Осереддям сучасних соціокультурних трансформацій міста є ідентичність, яка нерозривно пов'язана з переживанням та усвідомленням людьми себе не тільки частиною певного соціокультурного простору з відповідними йому соціальними ідеалами та стандартами, а й визнання своїми історично сформованих та розміщених на означених території культурних надбань спільноти. Саме вони у кодифікованому вигляді транслюють сукупність смислів і цінностей, зрозумілих і прийнятних переважно тільки для представників чітко означеної міської спільноти, навіть попри те, що саме ці надбання роблять місто впізнаваним для інших.

3. Під впливом індустріалізації на розвиток міста відбувається стандартизація міста та усіх сфер суспільного життя, внаслідок чого формується типовий образ міського жителя, цінності та суспільні пріоритети якого, зазвичай, визначаються класовою чи гендерною приналежністю. Встановлено, що саме культурні трансформації міста зумовлюють формування «масової людини», а також посилюють опозицію центру і периферії.

4. Високий рівень секуляризації міської культури в індустріальну добу є цілком закономірним. Секуляризація закладає підвалини для руйнування властивих домодерній культурі основ групової єдності, тим самим утверджуючи індивідуалізм. Неоднозначність витоків та поетапність розвитку секуляризації повною мірою відобразилися у стильовій своєрідності міської культури і структурно-просторовій організації міста.

5. Розвиток індустріального міста відбувався у нерозривній єдності з формуванням міської ідентичності, яка виражається у поведінковій, ментальній своєрідності городян завдяки постійному утвердженню їхнього символічного зв'язку з містом, як унікальним соціокультурним феноменом. Переживання подібного зв'язку відбувається завдяки наданню наявних у місті культурних надбань, важливого смислового навантаження.

6. Інформатизація суспільства стала важливим кроком на шляху розвитку «горизонтального суспільства», заравом зумовивши маргіналізацію міської культури. Ці зміни виявилися не тільки у ментальній своєрідності городян, а й у особливостях міської інфраструктури, експлікованої у вигляді індустрії розваг, позбавленої властивого індустріальному місту інтелектуального осереддя.

7. Широке використання технічних засобів комунікації виступило однією з головних причин розмивання міської ідентичності завдяки появі тривких і не дуже локальних (в тому числі й віртуальних) ідентичностей. Це зумовило не лише децентралізацію внутрішнього простору міста, а й руйнування його

культурного коду, навіть попри те, що в нових умовах він перетворюється на бренд, який робить місто впізнаваним та привабливим.

8. У глобальному світі мегаполіси стали тими вузловими точками, в яких зосереджуються інформаційні, політичні, адміністративні, культурні та інші ресурси, які визначають образ і тенденції розвитку сучасного світу. З огляду на це, мегаполіс перетворюється, з одного боку, на необхідний для держави канал трансляції локальних (національних, етнічних тощо) ресурсів та цінностей у глобальний простір, тим самим забезпечуючи групове самовизначення і добробут міського населення; а з іншого – на «плавильний котел», який нівелює історично сформовані міські цінності, зумовлюючи зростання рівня економічної нерівності та соціальної невдоволення, що видається досить загрозливою тенденцією.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові статті у фаховому виданні іншої держави та у фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Кравченко О. І. Вплив зміни технічних засобів комунікації на культуру міста / Оксана Іванівна Кравченко // *European philosophical and historical discouse*. 2017. V. 3 (3). – Praha : Verostav Družstvo. – P. 97 – 102.

2. Кравченко О. І. Культурно-історичні витoki становлення міста як соціально-культурного феномену / Оксана Іванівна Кравченко // *Вісник національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. Вип. 2 (22)*. – Київ : НАУ, 2015. – С. 144 – 148. (Збірник входить до міжнародних баз: Index Copernicus (Польща), Google Scholar, DOI, РИНЦ (Росія)).

3. Кравченко О. І. Вплив інфраструктури на духовну культуру міста в індустріальну епоху: філософський аналіз / Оксана Іванівна Кравченко // *Вісник національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. Вип. 1 (23)*. – Київ : НАУ, 2016. – С. 104 – 107. (Збірник входить до міжнародних баз: Index Copernicus (Польща), Google Scholar, DOI, РИНЦ (Росія)).

4. Кравченко О. І. Інформатизація суспільства як чинник культурних трансформацій міста аналіз / Оксана Іванівна Кравченко // *Вісник національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. Вип. 2 (24)*. – Київ : НАУ, 2016. – С. 83 – 86. (Збірник входить до міжнародних баз: Index Copernicus (Польща), Google Scholar, DOI, РИНЦ (Росія)).

5. Кравченко О. І. Секуляризація матеріальної і духовної культури в індустріальну епоху / Оксана Іванівна Кравченко // *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. Вип. 112 (9)*. – Київ : Видавництво «Гілея», 2016. – С. 191 – 194. (Збірник входить до міжнародних

баз: Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія)).

6. Кравченко О. І. Історичні форми міської культури / Оксана Іванівна Кравченко // Вісник національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. Вип. 1 (27). – Київ : НАУ, 2018. С. 132-135. (Збірник входить до міжнародних баз: Index Copernicus (Польща), Google Scholar, DOI, РИНЦ (Росія)).

7. Кравченко О. І. Культурні трансформації міста в контексті глобалізаційних процесів / Оксана Іванівна Кравченко // Вісник національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. Вип. 1(29). – Київ : НАУ, 2019. – С. 176 – 180. (Збірник входить до міжнародних баз: Index Copernicus (Польща), Google Scholar, DOI, РИНЦ (Росія)).

Публікації в інших наукових виданнях:

1. Кравченко О. І. Місто в контексті глобалізаційних процесів: соціокультурний аспект / Оксана Іванівна Кравченко // Глобалізаційний контекст комунікації в умовах інформаційного суспільства (філософські читання, присвячені міжнародному Дню філософії) : зб. наук. пр. (Київ, 19 листоп. 2014) / за заг. ред. Л. Г. Дротянко. – Київ : НАУ, 2014. – С. 35 – 39.

2. Кравченко О. І. Київ як культурний феномен у філософській творчості С. Б. Кримського / Оксана Іванівна Кравченко // До дня народження Сергія Борисовича Кримського (між університетські філософські читання, присвячені 85-річчю з дня народження С. Б. Кримського) : зб. наук. пр. (Київ, 17 листоп. 2015 р.) / за заг. ред. Л. Г. Дротянко. – Київ : НАУ, 2015. – С. 58 – 60.

3. Кравченко О. І. Культурні трансформації міста у процесі становлення постіндустріальної епохи / Оксана Іванівна Кравченко // Політ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XVI Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів, м. Київ, 6-8 квітня 2016 р. Національний авіаційний університет. / ред. В. П. Харченко [та ін.]. – Київ : НАУ, 2016. – С. 372.

4. Kravchenko O., Drotianko L., Yahodzinskyi S. / Oxana Kravchenko, Liubov Drotianko, Serhiy Yahodzinskyi // Aviation security as a social and cultural issue. The Seventh World Congress «Aviation in the XXI-st century» Safety in Aviation and Space Technologies September 19-21, 2016. Kyiv, Ukraine : Proceedings. – Kyiv : National Aviation University, 2016. – P. 9.120 – 9.123. (Досліджено зміни інфраструктури міста внаслідок розгалуження транспортних систем та вплив авіації на ці процеси).

5. Кравченко О. І. Культурні трансформації міста в контексті глобалізаційних процесів / Оксана Іванівна Кравченко // Політ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів: [у 2-х т.]. Т. 2. (м.

Київ, 4-7 квітня 2017 р. Національний авіаційний університет.). / [ред. кол. : В. М. Ісаєнко та ін.]. – Київ : НАУ, 2017. – С. 345 – 346.

6. Кравченко О. І. Культурні трансформації міста в умовах інформатизації / Оксана Іванівна Кравченко // Дні науки філософського факультету – 2017, міжн. наук. конф. (2017; Київ), 25-26 квіт. 2017 р.: [матеріали доповідей та виступів] / ред. кол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2017. – Ч. 4. – С. 149 – 150.

7. Кравченко О. І. Міська культура в контексті інформаційного суспільства / Оксана Іванівна Кравченко // Рецепція проблем інформаційного суспільства у сучасній філософії (філософські читання, присвячені Міжнародному дню філософії) : зб. наук. пр. (Київ, 15 листоп. 2016 р.) / за заг. ред. Л. Г. Дротянко. – Київ : НАУ, 2017. – С. 40 – 43.

АНОТАЦІЇ

Кравченко О. І. Культурні трансформації міста в постіндустріальну добу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук (доктора філософії) за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2019.

У дисертаційному дослідженні вперше в українській соціогуманітарній науці висвітлено історичні трансформації образу міста та показано, що місто – це штучно сконструйований соціальний простір, котрий впорядковується суспільними законами, які, завдяки відповідності панівним у різні історичні періоди онтологічним уявленням, визначають не тільки ідеали, норми та цінності міського життя, а й організаційну структуру міського простору.

Встановлено, що осередням сучасних соціокультурних трансформацій міста є культурна ідентичність, котра нерозривно пов'язана з переживанням та усвідомленням людьми себе не тільки частиною певного соціокультурного простору з відповідними йому соціальними ідеалами та стандартами, а й визнання своїми історично сформованих та розміщених на означених території культурних надбань спільноти.

Доведено, що формування мегаполісів є важливою та загрозливою тенденцією сучасності. З одного боку, мегаполіс забезпечує вихід регіональних та національних еліт у глобальний світ, поміж тим, з іншого – зумовлює розмивання модерних форм колективної ідентичності (етнічної, національної) та зростання соціальної напруги на всій території, що входить в його культурне, політичне та економічне поле.

Ключові слова: індустріальна доба, постіндустріальна доба, інформаційне суспільство, місто, мегаполіс, стандартизація, глобалізація, ідентичність, міська ідентичність, ідентичність міста, культурний код міста, культура міста, масова людина, село.

Кравченко О. И. Культурные трансформации города в постиндустриальную эпоху. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук (доктора философии) по специальности 09.00.04 – философская антропология, философия культуры. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2019.

В диссертационном исследовании впервые в украинской социогуманитарной науке освещены исторические трансформации образа города и показано, что город – это искусственно сконструированное социальное пространство, которое упорядочивается социальными законами. Именно они, благодаря своему соответствию господствующим в разные исторические периоды онтологическим представлениям, определяют идеалы, нормы и ценности городской жизни, а также организационную структуру городского пространства.

Показано, что средоточием современных социокультурных трансформаций города является идентичность, которая неразрывно связана с переживанием и осознанием людьми себя не только частью определенного социокультурного пространства с соответствующими ему социальными идеалами и стандартами, но и признание своими исторически сложившихся и расположенных на определенной территории культурных ценностей сообщества. Они в кодифицированном виде транслируют совокупность смыслов и ценностей, понятных и приемлемых преимущественно представителями четко обозначенного городского сообщества, даже несмотря на то, что именно эти достижения делают город узнаваемым для других.

Одной из главных предпосылок формирования культуры и идентичности современного города была секуляризация. Именно благодаря ей началось разрушение свойственных домодерной культуре оснований группового единства, и, как следствие – утверждение индивидуализма. Неоднозначность истоков и этапность развития секуляризации в полной мере отразились в стилевом своеобразии городской культуры и структурно-пространственной пространства города.

Подчеркнуто, что в период индустриализации происходит стандартизация всех сфер общественной жизни города, вследствие чего формируется типичный образ городского жителя, ценности и общественные приоритеты которого обычно определяются классовой или гендерной принадлежностью. Именно благодаря этим изменениям формируется «массовый человек», а также усиливается оппозиция центра и периферии.

Тотальная информатизация общества, которую обеспечило повсеместное распространение персональных компьютеров, гаджетов, широкое распространение телекоммуникационных сетей, мобильной связи и Интернета, стала одной из причин существенных изменений в социокультурном бытии города. Он начал быстро терять традиционную структурно-пространственную и социальную организацию, постепенно превращаясь в децентрализованное

социальное пространство, жители которого не обладают единой групповой идентичностью.

Глобализация, продолжая начатые информатизацией трансформации, приводит к формированию мегаполисом, как к важному и одновременно угрожающему явлению современности. Эта амбивалентность обусловлена тем, что мегаполис, с одной стороны, обеспечивает выход региональных (национальных и пр.) элит в глобальный мир, тем самым способствуя их превращению в автономных субъектов мировой экономики и международной политики, а с другой – способствует размыванию современных форм коллективной идентичности (этнической, национальной, городской), следовательно, и росту социальной напряженности на всей территории, входящей в культурное, политическое и экономическое пространство мегаполиса.

Ключевые слова: индустриальная эпоха, постиндустриальная эпоха, информационное общество, город, мегаполис, стандартизация, глобализация, идентичность, городская идентичность, идентичность города, культурный код города, культура города, массовый человек, село.

Kravchenko O. I. The cultural transformations of the city in the post-industrial age. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining the Candidate of Philosophical Sciences (Doctor of Philosophy) Degree, specialty 09.00.04 – Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2019.

For the first time in the dissertation research in the Ukrainian socio-humanitarian science the historical transformations of the image of the city are highlighted and it is shown that the city is an artificially constructed social space, which is regulated by social laws, which, due to the ontological representations, determine the norms, determine the norms, norms, and norms of urban life, but also the organizational structure of urban space.

It is established that the center of contemporary socio-cultural transformations of the city is an identity, which is inextricably linked with the experience and awareness of people not only part of a certain socio-cultural space with its corresponding social ideals and standards, but also recognition of their historically formed and placed on designated territories.

It has been proved that the formation of metropolitan areas is an important and threatening trend of modern times. On the one hand, the metropolis provides for the entry of regional (national or otherwise) elites into the global world, while on the other, it causes the erosion of modern forms of collective identity (ethnic, national) and the growth of social tension throughout its territory, which is part of its cultural, political and economic collapse.

Key words: industrial day, post-industrial day, information society, city, metropolis, standardization, globalization, identity, urban identity, city identity, city cultural code, city culture, mass people, village.